

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ÖZNE ÇOCUK: TÜRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARININ DESTEKLENMESİ İÇİN TEKNİK YARDIM

FAALİYET 2.3 ÇOCUK BAKIM HİZMETLERİNİN KALİTESİNİ ARTIRMAK İÇİN
EN İYİ STANDARTLARIN, UYGULAMALARIN VE KALİTE DEĞERLENDİRME
ARAÇLARININ MASABAŞI İNCELEMESİ
FİNLANDİYA SAHA ZİYARETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ağustos 2023

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	2
1. GEREKÇE VE AMAÇLAR	3
2. FİNLANDİYA'DA UYGULANAN ÇOCUK KORUMA STANDARTLARI, UYGULAMAYA YANSIMALARI VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER	4
3. ÖNLEME VE RİSK DEĞERLENDİRMEYE İLİŞKİN İYİ ÖRNEKLER VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER.....	7
4. ALTERNATİF BAKIM MODELLERİ VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER.....	10
5.GENEL DEĞERLENDİRME.....	11

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1. GEREKÇE VE AMAÇLAR

Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yararlanıcısı olduğu "Özne Çocuk: Türkiye'de Çocuk Haklarının Desteklenmesi Teknik Yardım Projesi"nin genel amacı Türkiye'deki tüm bireylerin, tüm alanlarda, ayırım gözetmeksizin tüm temel hak ve özgürlüklerden tam olarak yararlanmasına yönelik ölçülebilir bir ilerlemenin sağlanmasıdır. Projenin 2. bileşeni kapsayıcı ve gerekli standartları karşılayan, etkili bir çocuk bakım ve koruma sistemi oluşturulmasıyla ilgilidir. İçerisinde farklı faaliyetler bulunduran bu bileşenin 3. faaliyetinin genel amacı AB'de uygulanan kalite yaklaşımlarının ortak noktalarını ve farklılıklarını ele alarak Türkiye'deki çocuk bakım hizmetleri alanında kalite standartlarının geliştirilmesine katkıda bulunmaktır. Bu rapor, faaliyet 2.3. "Çocuk Bakım Hizmetlerinin Kalitesini Artırmak İçin En İyi Standartların, Uygulamaların ve Kalite Değerlendirme Araçlarının Masa Başı İncelemesi" raporunda yer alan ve ardından saha ziyareti yapılan Finlandiya'nın çocuk koruma sisteminin ve Türkiye'deki çocuk koruma sistemine sunabileceği katkıların değerlendirilmesini içermektedir. Rapor hazırlanırken Finlandiya saha ziyareti raporu ve faaliyet 2.3'ün masa başı raporu dikkate alınmıştır. Rapor içeriği faaliyet 2.3'ün çerçevesini yansıtabilecek şekilde hazırlanmıştır. Birinci bölümde Finlandiya'da kabul edilen standartlar ve uygulamaya yansımaları, ikinci bölümde önleme ve risk değerlendirme çalışmaları, üçüncü bölümde alternatif bakım modelleri ile her bölümde Türkiye için önerilere yer verilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

2. FİNLANDIYA'DA UYGULANAN ÇOCUK KORUMA STANDARTLARI, UYGULAMAYA YANSIMALARI VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER

Finlandiya'nın uyguladığı çocuk temelli kapsayıcı politikalar, sosyal refah hizmetleri, çocukların ve ailelerinin refahının oldukça yüksek olmasına imkân vermektedir. Bu bağlamda, ülkenin nitelikli bir eğitim sistemi içinde öğrenme çıktılarının yüksekliği, çocukların yaşam memnuniyeti düzeyinin ortalamasının üzerinde olması, çocuk yoksulluk oranının düşüklüğü gibi durumlar söz konusu kültürün ve politikaların sonuçları olarak değerlendirilebilir.

Finlandiya'da çocuk koruma hizmetleri, öncü kurumsal sistem olarak, Finlandiya Sağlık ve Sosyal Refah Enstitüsü (Finnish Institute for Health and Welfare (THL) tarafından yürütülmektedir. Çocuk korumaya ilişkin kalite standartları; uzmanlardan, hizmet sağlayıcılardan, halktan, özel ve üçüncü sektörlerdeki tecrübeli kişilerden oluşan geniş bir yelpazedeki paydaş görüşleri ile güncellenmiştir. Güncellenen kalite standartları, ilişkiye dayalı ve çocuk odaklı çalışmaları daha güçlü bir şekilde vurgulamaktadır. Finlandiya'da benimsenen yeni politikalarda çocuk koruma hizmetlerinin kapsayıcı ve çok meslekli bir hizmet olarak ele alınması, ilişki temelli ve çocuk odaklı çalışmaların artırılması vurgulanmıştır. Çocuk koruma görevinin, çocuklar, aileleri ve profesyoneller arasında karşılıklı güvene dayalı iş birliği ile en iyi şekilde yerine getirileceği ifade edilmektedir¹. Saha ziyaretinde de standartlarda da bazı temel ilkeler ön plana çıkmaktadır. Bunlar; güven, çocuk katılımı, çok sektörlü ve disiplinli çocuk koruma sistemi ve özgünlüktür.

1. Finlandiya toplumu için yapılan en önemli saptamalardan biri güven duygusunun toplumun her alanında var olmasıdır. İnsanların birbirlerine ve sisteme olan güvenleri uygulamaya da yansımaktadır. Güven duygusunun tanımı, standartlarda ve çocuk korumaya ilişkin belgelerde 'bakımverenlerle olumlu, güvenli ve besleyici ilişkiler kurma', 'büyümek için güvenli bir ortam' ya da güvendiği kişiyle iletişim' şeklinde vurgulanmıştır. Bu husus çocuğun yüksek yararı ilkesinin alt standartlarına ilişkin dokümanlarda da aynı şekilde belirtilmektedir.

Bu bilgiler ışığında, çocuk koruma alanında yürütülecek çalışmalarda Türkiye'de güven ilkesinin güçlendirilmesi konusunun toplumsal anlamda da desteklenmesine yönelik politikaların geliştirilmesi önerilebilir. Çocuklarla çalışırken güven tanımı, neyin doğru, neyin yanlış olduğu gibi açıklamaların yapıldığı broşürler hazırlanabilir.

2. Bir diğer ilke çocuk katılımıdır. Fin kültürünün en önemli özelliklerinden biri çocukları dinlemesi ve onlara kulak vermesidir. Böylelikle çocuk katılımı ilkesi, çocuk refahını destekleyen önemli bir ilke olarak öne çıkar. Türkiye'de uygulanan minimum standartlarda da katılım sıklıkla vurgulanmaktadır; Çocuk Hakları İl Komiteleri, gerçekleştirilen çocuk şuraları, çocuk meclisleri bu konuda yapılan önemli çalışmalardır;

¹ [Frontpage - Ministry of Social Affairs and Health \(stm.fi\)](http://frontpage - Ministry of Social Affairs and Health (stm.fi))

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ancak geliştirilmesi gerekmektedir. Finlandiya'da çocuğun katılım hakkı çocuğun yüksek yararının en önemli göstergelerindedir. 'Çocuğun kendisiyle ilgili meselelere katılma ve karar alma fırsatı' birçok standartta belirtilmektedir.

Minimum standartlara ek olarak meslek elemanlarına katılımın öneminin aktarılması, katılım örneklerinin ve tanımlarının yapılması faydalı olabilir. Bu konuyla ilgili videolar çekilebilir ve var olan formlara eklenecek çocuk katılımını içeren bölümler önerilebilir. Katılım sadece çocuk koruma alanında değil çocuğu ilgilendiren tüm sistemlerde yeniden düşünülmesi ve çalışılması gereken bir ilkedir.

3. Çok sektörlü ve disiplinli bir çocuk koruma bakış açısı Finlandiya için uygulamaya yansımış ilkelere biridir. 'Mutlu çocuklar ülkesi Finlandiya' çocuk koruma ve refahını çocuğun ilişkili olduğu eğitim, sağlık, sosyal yardımlar gibi çocuğu çevreleyen tüm sistemlerde iş birliği içinde sağlamaya çalışır. Çocuk refahına sadece devlet kuruluşları değil hükümetin ve yerel yönetimlerin desteklediği STK'lar da ciddi katkı sağlarlar. Uygulama örneklerinde de ele alınacağı üzere Finlandiya'da özellikle STK'ların çocuk korumadaki iş birlikçi tutumları ve devletin bu işbirliğini desteklediği görülmektedir. Savunuculuk dışında çocuk koruma ve özellikle risk önleme çalışmalarında STK'ların örgütlenmeleri dikkat çekicidir. Ancak belirtmek gerekir ki STK'lar yerel düzeylerde faaliyet gösterdiği için uygulamalar ülke genelinde farklılık göstermektedir. Çocuk refahını destekleyen STK çalışmaları için Mannerheim Çocuk Refahı Birliği (Mannerheim League of Child Welfare-MLL) örnek gösterilebilir. MLL 75.000 üye, 541 yerel dernek ve 10 bölge organizasyonundan oluşur. MLL'er sağlık ve çocuk koruma gibi pek çok alanda çok disiplinli ve çok sektörlü çalışan bir kuruluştur. MLL, bünyesinde doğum ve çocuk sağlığı kliniklerini, çocuk hastanelerini, okul öncesi ve sonrası için çocuklara yönelik etkinliklerin yapıldığı kuruluşları, öğrenci gruplarının oluşturduğu gönüllü akran danışmanlığı etkinliklerini, gönüllü büyükanne ve büyükbaba gruplarını, aile danışmanlığı gruplarını, çocuk hakları savunuculuğu ve politika ağı ile ilgilenen kuruluşları barındırır.

MLL, Türkiye'deki STK'ların uygulamaya katkı sağlaması için iyi bir örnek olarak kabul edilebilir. Hassas koşullar altındaki gruplar için Türkiye'de uygulamaya geçmiş olan Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM) yeniden aktif hale getirilebilir. Farklı gruplar için yeniden tasarlanabilir.

4. Finlandiya'daki çocuk koruma sistemi otantiktir. Bir başka ifade ile çocuğun olduğu yerde sunulan hizmetler, çocuğun yaşamına ait etkinlikler ve uygulamalar içerir. Çocuk ve aile bir yetişkinin oluşturduğu kendine yabancı ortamlarda değil kendi doğal ortamlarında, onlar gibi gönüllü çocuk ve aileler tarafından da desteklenir. Örneğin, Walkers adıyla anılan ve 1990 yılında kurulmuş olan hareket tarafından Helsinki ve diğer şehir merkezlerinde 11 kafe işletilmektedir. Sokakta olan ve bazı riskli davranış örüntüleri olan çocuklar için oluşturulmuş bu kafelere herkes gelebilir. Kafelerde yerleşik bir müşteri ilişkileri sistemi vardır ve burada gençler bir kafe ortamında, istedikleri sürece konuşma/paylaşma şansı bulurlar. İsterlerse kutu oyunları, satranç, iskambil vb. oyunlar oynayabilirler. Gönüllüler burada onlara ödevlerinde destek olma, diğer psikososyal destek hizmetlerini sunma gibi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

etkinlikler gerçekleştirebilir. Çocuk ve gençler için onlara yakın ve onların olduğu ortamlarda destek hizmeti sunmaya çalışırlar.

Türkiye için özellikle risk altında olan mahallelerde önleyici bir hizmet olarak STK'lar ile benzer faaliyetler yaygınlaştırılabilir. Bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde bazı üniversitelerin gönüllülük çalışması dersini alan öğrencilerinden daha nitelikli destek alınabilir. Çocuk koruma alanında risk önleme ve müdahale alanlarında destek alınabilecek STK'ların kapasite geliştirmeleri, şeffaf ve izlenebilir olmaları, nitelikli personel istihdam etmeleri ve çocuk temelli bakış açısına sahip olma gibi özellikleri taşıması önemlidir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3. ÖNLEME VE RİSK DEĞERLENDİRMEYE İLİŞKİN İYİ ÖRNEKLER VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER

- 1. Finlandiya'nın iyi yapılandırılmış erken çocukluk çağı eğitimi en kapsamlı ve güvenli risk değerlendirme enstrümanlarından biridir.** Aileler için çok farklı gündüz bakım modelleri sunan sistem kısa zamanda anne babalık becerilerinin geliştirilmesi için de önemli bir müdahale alanını destekler. Türkiye'de okul öncesi eğitimin henüz zorunlu olmaması özellikle okul çağında olmayan küçük çocukların izlenmesi ve desteklenmesi için önemli bir sorundur.
Ücretsiz ve yeterli sayıda okul öncesi kuruluşun yaygınlaştırılması, farklı kurum tiplerinin hizmete sunulması, en önemlisi okul öncesi eğitimin zorunlu hale gelmesi en kapsamlı risk değerlendirme ve izleme sistemidir.
- 2. Saha ziyaretinde de değinilen, "her çocuk için bir meslek elemanı" vurgusu Finlandiya'nın önümüzdeki yıllarda çocuk başına düşen gönüllü ve kadrolu personel sayısının artırılması ile ilişkilidir.** Finli yetkililer bu oranın risk değerlendirme için de oldukça etkili olduğunu düşünmektedirler.
Türkiye'de özellikle riskli aileler için danışmanlık tedbiri dışında bir sistem oluşturarak her ailenin psikososyal açıdan desteklenmesini sağlayacak bir sistem önerilebilir.
- 3. THL tarafından desteklenen çocuk odaklı araştırmalar yeni çocuk profilini anlamaya, risk değerlendirmeye ve iyi uygulama örnekleri keşfetmeye yardımcı olmaktadır.**
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde araştırma enstitüleri kurulabilir. Türkiye'ye özgü risk değerlendirme ve müdahale süreçleri tasarlanabilir. İzleme çalışmaları yapılandırılabilir.
- 4. Finlandiya'da suça sürüklenmiş çocuklarla çalışmada önleyici çalışmalar ön plandadır.** Genel nüfus içerisinde azalan suç oranları, genç nüfus arasında artış göstermektedir. Bu nedenle yetkililer çok disiplinli bir ekiple suç önleme ve suçun tekrarlanmaması konusunda çalışmalarını sürdürmektedir.
Türkiye için de suça sürüklenmiş çocuklarla ilgili suç davranışının tekrarının önlenmesi konusunda yeni ve kapsayıcı bir model geliştirilmelidir. Var olan danışmanlık tedbirleri suça sürüklenmiş çocuk özelinde önleyiciliği içerecek bir yapıyla özel olarak yeniden başka bir alt başlıkla düzenlenebilir. Finlandiya'da bu konuda geliştirilen ANCHOR ve Walkers gibi modeller değerlendirilebilir.
- 5. Finlandiya'da, yerel olarak yapılandırılmış ANCHOR² modeli çocukların suça sürüklenmesini engelleyen önleyici uygulamalardan biridir.** 2004 yılında uygulanmaya başlanan model, uygulandığı yerel bölgelerde oldukça başarılı çalışmalarla çocuk refahına katkı sunmuştur. Bu başarıların ardından

² [Anchor-work in Finland](http://Anchor-work-in-Finland) | [The work of Anchor](http://The-work-of-Anchor) (ankkuritoiminta.fi)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ulusal olarak yaygınlaştırılması gereken programlar arasında yer almıştır. Polis, sosyal hizmet uzmanları, sağlık görevlileri gibi farklı disiplinlerden oluşan ekipler çocuklar, aileler veya vasiler ile önleyici çalışmalar yapmaktadırlar. Genellikle 15-20 yaş arasındaki gençlerle çalışmaktadırlar. Çocukların suçla sürüklenmesi, madde kullanımı, şiddetin faili ya da mağduru olması gibi durumlarda adli birimler çocukları acilen ANCHOR ekiplerine bildirir. Polis, sosyal hizmet uzmanı ve sağlık çalışanlarından oluşan ANCHOR ekipleri çocuk ve ailesi ile yaklaşık 5 seansa kadar görüşmeler düzenlerler ve ileri müdahaleleri planlarlar. ANCHOR ekibi karakollarda görev yapar, polis gencin dahil olduğu ya da olma ihtimali olan suçla ilgili çalışmalar yaparken, diğer uzmanlar çocuk ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile ilgili çalışmalar yapar ve müdahaleleri planlar. Böylece çocuk ve aileler sistemde ulaşabilecekleri tüm hizmetlerle tek kaynaktan ilişkilendirilir. ANCHOR özellikle suç tekrarının önlenmesi açısından önemli görülen bir modeldir. ANCHOR ekipleri genellikle ilk değerlendirme ve destek hizmetleri ile benzer sorunları yaşayan çocuk ve ailerden ya da gönüllü gruplardan oluşan test edilmiş bir yıl kadar devam edebilen grup çalışmaları hizmetleri sunmaktadır. Bununla birlikte model ile aile içi şiddetin önlenmesi ve tekrarlanmaması konusunda da çalışmalar yapılmaktadır. Şiddet olayının ardından geçen 72 saat içerisinde taraflarla iletişime geçilir ve bir psikiyatri hemşiresi karakolda ya da evde genç ve ailesi ile çalışmaya başlar. Ayrıca ANCHOR ekipleri kriz ve savaş bölgesinde kaldıktan sonra Finlandiya'ya gelen çocuk ve gençlerin entegrasyonunu desteklemektedir. Özetle model, yaşamlarını yönetmekte zorlanan gençlerin, yaşamlarını hızla yeniden düzene sokmaları için onlara destek olmaktadır.³

6. Aile temelli önleyici çalışmalardan biri SOS Çocuk köyleridir. Çocuğun ailesi yanında desteklenmesi için sunulan bu programda sosyal desteğe ihtiyaç duyan aileler desteklenir, ebeveynlik becerileri eğitimleri verilir. Ciddi düzeyde sorunları olan aileler için ailenin tümüne yönelik rehabilitasyon çalışmaları sağlanır. Çocuklara verilen ödevler, mentörlük sistemi gibi uygulamalarla önleyici çalışmalar yapılır.

7. THL sadece çocuk refahı ve sağlığı hizmetleri sunan bir kuruluş değildir. Aynı zamanda araştırmalar yapan bir enstitü gibi de çalışmaktadır. THL Finlandiya'da çocuk refahı alanında iyi yapılandırılmış bir istatistik sistemine sahiptir.⁴ Sistemde hem risk alanları hem de çocuk korumaya ilişkin istatistikler bulunmaktadır. Bu istatistiklerden bazıları şunlardır: çocuk refahına ilişkin süreçler, aile hukukuna ilişkin istatistikler, belediyelerin sağladığı çocuklu ailelere sunulan hizmetler, erken çocukluk eğitimi, çocuk sağlığı ve eğitimi, bebekli ailelere sunulan destekler, okul sağlığı, obezite ile ilgili çalışmalara ilişkin istatistikler. THL aynı zamanda çalışma alanıyla ilgili güncel bilimsel araştırmalar yürütmekte ve yayınlamaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın son yıllarda geliştirdiği ve yayınladığı kitaplar, broşürler, eğitim materyalleri ve yürütölen araştırmalar bu anlamda benzeşmektedir. Bu proje ile önerilmesi

³ <https://rikoksentorjunta.fi/en/anchor-model>

⁴ [Anchor Model - Crimeprevention.fi \(rikoksentorjunta.fi\)](https://rikoksentorjunta.fi/Anchor-Model-Crimeprevention)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

planlanan veri sistemi ile Finlandiya ve İrlanda örneklerine benzeyen, şeffaf bir istatistik veri tabanı oluşturulabilir.

- 8. Finlandiya çocuk koruma sistemine göre her çocuğun iyi ve güvenli bir çocukluk geçirme hakkı vardır.** Çocuk koruma, bu alanda çalışan uzmanların zor durumda olan çocuklara ve ailelerine yardım etmesidir. Problemlere erken aşamada müdahale edilmeye çalışılır. Bir çocuğun çocuk koruma sistemine girmesi hep en son seçenektir. Bu durum çocuğun çocuk koruma ile iletişime geçilmeden önce çocuğun ve ailenin, örneğin okulda ve danışmanlıkta etkili bir şekilde desteklendiği anlamına gelir.
- 9. Çocuk koruma birimi ile iletişim, çocuk koruma bildirimini ile başlar.** Aile bizzat çocuk koruma uzmanlarından yardım isteyebilir. Ayrıca ailenin refahı hakkında endişe duyan herkes çocuk koruma bildiriminde bulunabilir. Örneğin çocuğun öğretmeni çocuk koruma resmi görevlileri ile iletişim kurabilir. Bazen ebeveyn çocuğun refahını sağlayamayabilir. O zaman toplumun buna müdahale etmesi gerekir. Çocuk korumada en önemli ilke çocuğun menfaatidir.
- 10. Çocuk yetiştirmede aileye ve çocuğa yönelik esnek kurallar vardır.** Ancak aile ve çocuğun ihtiyacı olduğunda erken tespit eden ve müdahalede bulunan mekanizma mevcuttur. Sistem tüm kurumlar ve birimlerce birbirine geçiş sağlayan bir ađ sistemi gibi çocuğu sistemin dışına atmayan ve her koşulda koruyan bir mekanizma şeklinde işlemektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

4. ALTERNATİF BAKIM MODELLERİ VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER

Finlandiya'da çocuk refahının gelişmiş olması alternatif bakım altındaki çocukların refahının da gelişmiş olmasıyla sonuçlanmaktadır. Finlandiya'da alternatif bakımın önemli bir kısmını koruyucu aile modeli oluşturmaktadır. Ancak farklı koruyucu aile modelleri de bulunmaktadır. Kuruluşlarda kalan koruyucu aileler sistem içerisinde önemli mekanizmalardan biridir. 12 yaşın altındaki çocuklar kuruluş bakımına mecbur kalınmadıkça alınmaz. Türkiye'deki çocuk evleri ve çocuk evleri sitesine benzeyen kuruluşlardaki hizmetler, Finlandiya'da STK, özel kuruluşlar ve devlet tarafından yürütülmektedir. Kuruluş bakımında çok az çocuk bulunmaktadır. Kuruluş bakımındaki çocuklar için incelenen Hyvönen Çocuk Evinde Finlandiya çocuk koruma sisteminin ve ilkelerinin önemli unsurlarının, özellikle güven ilkesinin yaygın olduğu görülür. Çocukların yaşlarına uygun ve gelişimlerini destekleyecek boş vakitleri ve özel alanları bulunmaktadır. Çocukların aile bağlarını korumaları için yoğun çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Hem yasalarında hem de kalite standartlarında aile katılımı vurgulanmış ve uygulamada da yer almıştır. Aile katılımı da çocuk katılımı kadar önemsenmektedir. Türkiye için kuruluş bakımı altındaki çocukların aile katılımının yeniden sağlanması açısından iyi bir uygulama örneği olarak değerlendirilebilir. Müdahale ve alternatif bakım için saha ziyaretlerindeki iyi uygulama örneklerinden bazıları aşağıda sıralanmıştır.

1. SOS çocuk köylerinin maddenin kötüye kullanımı konusunda ailenin tümüne yönelik ciddi ve etkili bir rehabilitasyon programı sunması, aileyi bir sistem olarak değerlendirmesi aile temelli müdahale örneklerindedir. Türkiye'de rehabilitasyon hizmetleri bireysel olarak çocuğa sunulmaktadır. Bu bakış açısı çocuğun maddenin kötüye kullanımı, suçta sürüklenme gibi durumların tekrarlanmasına neden olabilmektedir. **Aile merkezli müdahale programları özel olarak tasarlanabilir.**
2. Mentörlük hem önleme hem de müdahalede iyi örnekler arasında değerlendirilebilir. **Özgün mentör ekipleri oluşturularak çocuk ve aileler desteklenebilir.**
3. Uluslararası koruma statüsünde olan çocuklar için Finlandiya'da geliştirilen sistem iyi uygulama örnekleri arasında yer alabilir. 12 yaşına kadar koruyucu aile sisteminde olan refakatsiz çocuklar ileriki yaşlarda Göç Bakanlığına ait kuruluşlarda koruma altına alınmaktadır. Bu merkezler refakatsiz çocukların iltica sürecinin yönetilmesi, çocuğun ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, barınma, sağlık, eğitim, ailesiyle yeniden bir araya gelmesi gibi çocuğun tüm ihtiyaçları ile ilgilendir. Merkez ve grup evi, İçişleri Bakanlığı Göçmen Bürosu'na bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Bu nedenle merkez, Finlandiya'daki çocuk koruma sisteminden bağımsızdır. Merkezde 7/24 esasına göre tam zamanlı personel bulunmaktadır. Ayrıca çocuk ve gençlik çalışmalarında uzmanlaşmış bir sosyal hizmet uzmanı, hemşire, mentörler ve diğer profesyoneller bulunmaktadır. Gerektiğinde merkez, psikolog ve terapistler tarafından desteklenmektedir. İletişimde engellerin olduğu durumlarda yazılı/sözlü tercüme hizmeti verilmektedir. Çocuğa resmi ikamet izni verildikten sonra başka çocuk merkezlerine nakledilir. Merkeze yerleştirme ile

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

oturma izninin kesinleşmesi arasındaki ilk dönem yaklaşık 6 ila 9 ay sürer. Bu uygulama Türkiye için önemli bir örnek olabilir. Türkiye için refakatsiz göçmen çocuklar için farklı bakanlıkların desteği ile acil ve etkili bir yeni sistem kurulabilir.

5.GENEL DEĞERLENDİRME

Çocuk koruma sistemi ekolojik sistemin bir parçası olarak değerlendirildiğinde, çocuklarla, ailelerle, toplumun kültürüyle, politikalarla, yönetim anlayışlarıyla, tarihsel süreçlerle, diğer sistemlerle etkileşimiyle ve diğer sistemlerin katkılarıyla yakından ilişkilidir. Bu nedenle her ülkenin çocuk koruma sistemi kendine özgü ve biriciktir. Bununla birlikte değişen ihtiyaçlar, çocuk ve ailelerin farklılaşan özellikleriyle her zaman gelişmeye de açık olmalıdır. Finlandiya çocuk koruma sistemi dünya çapında örnek gösterilen en etkili ve gelişmiş sistemler arasında yer almaktadır. Finlandiya çocuk koruma sistemine ait ilkeler, standartlar, modeller ve uygulamalar Türkiye'deki çocuk koruma sistemi için iyi örnek uygulamaları olarak ele alınabilir. Yukarıdaki bölümlerde de ele alınan önerilere bu bölümde genel değerlendirmelerle yeni somut öneriler eklenmiştir.

Bu rapor Finlandiya çocuk koruma sistemini üç başlık altında incelemiştir. İlk olarak çocuk koruma standartları ve uygulamaları ele alınmıştır. Finlandiya çocuk refahı sistemi içerisinde güven, çocuk katılımı, çok sektörlü ve disiplinli bir çocuk koruma sistemi ve özgünlük ilkeleri dikkat çekmektedir. Finlandiya'nın çocuk koruma sistemi, çocukların genel refahını dikkate alarak bütüncül bir yaklaşımı benimser. Yalnızca çocukları risklerden korunmaya değil, aynı zamanda çocuk haklarının, sağlığının, eğitiminin ve sosyal gelişiminin desteklenmesine de odaklanır. Türkiye'de uygulanan çocuk refahı mevzuatı, çok disiplinliliği, çok sektörlülüğü, bütüncül bakış açısını desteklemektedir. Çocuğun tüm yönleriyle korunması ve desteklenmesi gerektiğini vurgulamakta ve ilgili tüm bakanlıklara sorumluluk vermektedir. Ancak uygulamada paydaşların katılımı ve sistemin bütüncül işleme konusunda bazı sorunlar göze çarpmaktadır. Bu nedenle çok paydaşlı ve bütüncül çalışmalarını çocuk refahı içerisinde uygulayabilen Finlandiya'nın ANCHOR, Walkers, SOS çocuk köyleri gibi iyi uygulama örnekleri incelenebilir. Eğitim, adalet, sağlık, güvenlik, gibi alanlarda çocukların korunması ve refahının artırılması için düzenlenen mevzuatın yanında işbirliğini destekleyecek somut uygulama modellerine ihtiyaç vardır. Mobil sosyal hizmet ekipleri gibi iyi uygulamalar ülkemizde mevcuttur. **Ancak ekiplere dahil edilecek farklı kurum ve kuruluşların uzmanlarıyla işbirliği ile bu anlayış uygulamaya taşınabilir.** Mobil ekiplerin özellikle sayılarının çok olduğu büyük şehirlerde okul terki, suça sürüklenme, maddenin kötüye kullanımı, ihmal ve istismar, göç ve uyum gibi farklı alanlarda özelleşerek uzmanlaşması da sağlanabilir.

Özellikle okul öncesi eğitim ve değerler eğitimi basamaklarında desteklenen çocuk ve aileler için eğitim sistemi önleyici hizmetlerin en yaygın kullanıldığı alandır. Türkiye çocukların refahını kapsamlı biçimde sağlamak için çeşitli hizmetleri ve sektörleri entegre ederek oluşturduğu sistemi daha da güçlendirebilir. **Okul sosyal hizmeti ile önleyici ve koruyucu sosyal hizmet sunumu okullarda daha etkin gerçekleştirilebilir. Aile ve Sosyal**

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Hizmetler Bakanlığının okullardaki temsilciliğini üstlenebilir ve okul rehberlik servisini, risk tarama ve müdahale konusunda destekleyebilir.

Okul devamının sağlanması, takip edilmesi, okul terki riski bulunan çocukların belirlenmesi, çocukların koruyucu ve geliştirici okul sisteminde olmaları için önemlidir. Okul devamının sağlanmasını destekleyecek yeni mevzuat ve önleyici tedbirler geliştirilmelidir. **Çok disiplinli ekipler için okul devamı konusunda risk altındaki çocukların ev ziyaretlerinin okul rehberlik servisinde yer alan rehber öğretmen ve sosyal hizmet merkezlerinde görevli meslek elemanlarından oluşan bir ekiple yapılması önerilebilir, ya da var olan mobil sosyal hizmet ekiplerine rehberlik araştırma merkezleri ya da okul rehberlik servislerinden öğretmenler dahil edilebilir.** Hali hazırda işbirliği içinde çalışıyor olsalar da, mevzuatla düzenlenen bir model bulunmadığı için uygulamada sorunlar yaşanabilmektedir. Ekibin birlikte tam zamanlı çalışması çocuğun ve ailenin takibinde yaşanabilecek sorunların önüne geçilebilir. Mevcut personelin iş yükünün engelleyici olabileceği riskine karşın farklı proje bütçeleri yeni bir ekip ve sistem oluşturulmasını destekleyebilir.

Okul öncesi eğitimin aile içi şiddetle mücadelede önemli bir basamak olduğunu gören Finlandiya çocuk refahı sisteminin okul öncesi kuruluşlarda gerçekleştirdiği aile içi şiddet açısından risk tespiti, önleyici çalışmaları ve müdahaleleri iyi uygulama örneği olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmalar önleyici olması, çocuk ihmal ve istismarının tekrarlanmaması açısından oldukça önemsenmektedir. Türkiye için acilen okul öncesi eğitim zorunlu hale getirilmeli ve çocuklarla çalışırken çocuk refahını destekleyecek çalışmalara öncelik verilmez. Okul öncesi kurumlar çocukların çocuk koruma sisteme erişimini kolaylaştıran ve destekleyen önemli basamaklardandır. Finlandiya'da öğretmenler, ebeveynler, bakım elemanları ve çocuklarla çalışan diğer profesyoneller için istismar veya ihmal belirtilerini fark etmelerine yardımcı olacak eğitim programları bulunmaktadır. Türkiye için de bu programlar yaygınlaştırılmalıdır.

Eğitim için önerilen karma ekip, suça sürüklenmiş ya da suça sürüklenme riski olan çocuklar için de önerilebilir. Emniyet yetkileri, Adalet Bakanlığına bağlı kuruluşlarda çalışan yetkililer ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yetkilileri hem önleyici çalışmalar hem de suça sürüklenmiş çocuklarla uygulanacak rehabilitasyon çalışmalarında aktif bir ekip olarak çalışabilir. Suça sürüklenmiş çocuğun cezaevinde geçirdiği süre boyunca çocukla ve ailesi ile etkili çalışmalar gerçekleştirebilecek ekipler, sonrasında da çocuğun izlenmesi ve eğitime devam etmesi konusunda diğer ekiplerle işbirliğini sürdürebilir. Anne ve babası ya da herhangi biri cezaevinde bulunan çocuklar için de bu ekip risk tarama yapabilir ve müdahaleler planlayabilir. Bu çalışmalar çoğu zaman sadece bir bakanlığın bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Bu durum bütüncül yaklaşımın ve izlemenin sağlıklı gerçekleştirilmesi açısından zorluklara neden olabilmektedir.

Benzer şekilde sağlık sistemi ile de karma bir ekip oluşturulabilir. Özel gereksinimli, kronik hastalığı olan ya da refahını riske atabilecek sağlık sorunları yaşayan aileler ve çocuklar için süreç içerisinde ve sonrasında etkili sosyal hizmet sunumunu gerçekleştirebilmek için oluşan bu ekiplere hastanelerin "tıbbi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

sosyal hizmet servisi” uzmanları, öğretmenler ve diğer meslek elemanları dahil edilebilir. Aynı öneriler göç alanında da yapılabilir. Var olan uygulamalar özellikle entegrasyonu güçlendirecek çalışmalarla desteklenebilir. Finlandiya’nın göçmen çocukların entegrasyonunu kolaylaştıran Göç Bakanlığı bünyesinde yaptığı çalışmalar ve özel olarak sadece göçmen çocuklar için düzenlenen kuruluşlar Türkiye için örnek olabilir. Göç idaresi ile daha etkili ve işbirliğini gerektiren yeni çocuk koruma modelleri geliştirilebilir.

Finlandiya’da özellikle müdahale basamağında grup çalışmalarına oldukça fazla yer verilmektedir. Genellikle bireysel müdahalenin tercih edildiği Türkiye çocuk refahı sistemi için grup çalışmaları yaygınlaştırılabilir. STK’lar ve üniversitelerin işbirliği ile etkisi kanıtlanmış grup çalışmaları için projeler geliştirilebilir. Benzer özellikleri ve sorunları olan çocuk ve ailelerle proje bazlı çalışmalar gerçekleştirilebilir. Finlandyalı yetkililer bu çalışmaları, yerinde ve var olan yerel kaynaklar ile gerçekleştirmektedir, uygulamadan gelen gücü kullanarak özgün çözümler geliştirebilmektedirler. **Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da proje bütçeleriyle STK ve üniversitelere çocuk refahını destekleyecek grup çalışmaları için kaynak geliştirme çalışmaları yapılabilir. Onlarla yapılan iş birliği ile illerde ve merkez teşkilatta çalışmalar gerçekleştirebilir. Bakanlığın oluşturacağı iyi örnekler portalı ile çocuk koruma alanında etkili, özgün ve başarılı proje uygulamaları paylaşılabilir. Grup çalışmalarının içerikleri ve sonuçları yayınlanabilir. Bu projeler daha sonra yaygınlaştırılması için önerilebilir.**

Finlandiya’da çocuk koruma hizmetleri Finlandiya Sağlık ve Sosyal Refah Enstitüsü (Finnish Institute for Health and Welfare, THL) tarafından yürütölmektedir. Bu kuruluş aynı zamanda çocuk koruma ve refahı alanında araştırmaların yapıldığı, verilerin toplandığı, analiz edildiği, uygulama ve politikalara yansıtıldığı bir araştırma kuruluşudur. Türkiye için bir enstitü modeli örneği olabilir. Türkiye’de çocuk koruma ile ilgili risklerin yaygınlığını, doğasını ve altında yatan nedenleri daha iyi anlamak için araştırma ve veri toplamaya yatırım yapılması önemlidir. **ASHB’nin kendi bünyesinde gerçekleştirdiği ARGE çalışmalarının yanında politika oluşturma, kaynak geliştirme ve kanıta dayalı müdahalelerin geliştirilmesi konusunda bilgi sağlamak için ASHB’ye bağlı bir enstitü kurulabilir. Sağlık Bakanlığı’na bağlı kurulmuş enstitüler bu konuda ülke içi iyi örnekler olarak dikkate alınabilir.**

“Bu doküman Avrupa Birliği mali desteği ile oluşturulmuştur. Bu yayının içeriğinden yalnızca WEglobal liderliğindeki konsorsiyum sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.”